

KARŞILIK BEKLEMEDEN BOL BOL VEREN

EL-VEHHÂB

“O, dilediği kimselere nimetlerini bolca hibe edebilir. Bu konuda yaptıklarından O’nu sorumlu tutacak hiçbir makam yoktur. Nimetin sahibi de O’dur, dağıtıcısı da O’dur.”

*A*rapça'da el-Vehhâb, 'ivazsız ba-
ğış, bahşiş, karşılıksız hediye'
anlamına gelen hibe isminden
türemiştir. Hibe, bedelsiz ve
karşılıksız olarak verilen tem-
likten ibarettir. Bu işi yapan zata
Cevvâd-Vehhâb denilir. İşte bu
anlamda Allah'ın en güzel isim-
lerinden birisi olan el-Vehhâb,
sebepsiz olarak kullarına bol
bol in'amda ve karşılıksız hi-
bede bulunan anlamına gelir.¹
Bundan dolayı el-Vehhâb ismi-
ne; "hiçbir maksat olmadan ha-
yatı sonlandıran ve hiçbir bedel
olmaksızın veren" denilmiş-
tir. Çünkü hayatı ve mülkü bize
hibe eden O'dur. Bu anlamda-
ki gerçek hibe, ancak cömertli-
ği nihâyetsiz olan Allah'tan elde
edilir. Hibenin temel iki rük-
nünden birisi temlik, diğeri ise
bedel/karşılık ödememektir.
Dolayısıyla, mânevî boyut açı-
sından temliğe kullar güç yeti-
remez. Kulların bütün fiillerini
yaratan Allah'tır. Bu fiillerin
içerisine kalb ve bedenle yapı-
lan fiiller de girer. İnsanın iki
tip fiili vardır. Bunlardan birisi
insanın irade ve ihtiyarına bağlı
olarak gerçekleşen fiiller, diğeri
ise, irade ve ihtiyarının dışın-
da meydana gelen zorunlu fiil-
lerdir. Biz, irade ve ihtiyarımıza
bağlı olan fiillerden sorumlu tu-
tulacağız. İnsanın bütün fiillerini
yaratan Yüce Allah, bu fiilleri
meydana getiren, yapıp eden de
insandır. Şu âyetlerde açıkça bu
durum ortaya konmuştur:

"Allah, her şeyin yaratıcı-

*sıdır. Her şey üzerine vekil de
O'dur."*²

*"Hiç yaratan (Allah), yarat-
mayan (putlar) gibi olur mu?
Artık siz düşünmez misiniz?"*³

*"Hâlbuki sizi de yaptıkları-
nızı da Allah yaratmıştır."*⁴

İnsanlar özgür iradeye daya-
lı olarak yaptıkları eylemlerin
çoğu defa içyüzünü bilemezler.
Herhangi bir eyleminde tam bir
bilgiye sahip olmayan kimse,
onu var kıldığını nasıl iddia ede-
bilir? İslâm düşünce tarihinde
bir takım dinî anlayışların ifade
ettiği gibi, insan, kendi eylem-
lerinin mutlak anlamda yaratı-
cısı değildir. İnsanın bütün ey-
lemlerini yaratan Allah'tır. İşte
en güzel isimleri arasında yer
alan el-Vehhâb, Allah'ın kul-
larına yönelik sayısız lütuflar-
la işlevsel mânâda yaratıcılığını
gösterdiği niteliklerden birisi-
dir. İnsanın başkalarına bağışta
bulunmasıyla Allah'ın bütün bir
varlığa bağışta bulunması aslâ
mukayese kabul etmez. Çünkü
insanların bağışlarına, desinler
ya da bir karşılık beklemek gibi
niyetler ve süflî arzular karışa-
bilir. Gerçek hasbîlik ise, ancak
yüce ruhlara özgüdür. Bu se-
beple ivazsız ve garazsız hakîkî
bağışta bulunan sadece ve sade-
ce Allah'tır. Kur'an-ı Kerim'de
hibe, iki âyette sebeplilik yönüyle
insana, diğer âyetlerde de
fâil olarak Allah'a nispet edil-
miştir. Şu âyette hibe, sebepli-
lik yönünden meleğe izafe edil-
miştir:

*"Melek: Ben, yalnızca, sana
tertemiz bir erkek çocuk bağış-
lamam için Rabbinin bir elçisi-
yim, dedi."*⁵

Şu âyette ise hibe, sebebiyet
yoluyla insana izafe dilmıştır:

*"Ey Peygamber! Mehirlerinizi
verdiğiniz hanımlarını, Allah'ın
sana ganimet olarak verdi-
ği ve elinin altında bulunan
câriyeleri, amcanın, halanın,
dayının ve teyzenin seninle be-
raber göç eden kızlarını sana
helâl kıldık. Bir de Peygamber
kendisiyle evlenmek istediği
takdirde, kendisini peygambere
hibe eden mü'min kadını, di-
ğer mü'minlere değil, sırf sana
mahsus olmak üzere (helâl kı-
ldık). Kuşkusuz biz, hanımları
ve ellerinin altında bulunan
câriyeleri hakkında mü'minlere
neyi farz kıldığımızı biliriz. (Bu
hususla ne yapmaları lâzım
geldiğini onlara açıkladık) ki,
sana bir zorluk olmasın. Allah
bağışlayandır, merhamet eden-
dir."*⁶

Aşağıdaki âyetler grubun-
da el-Vehhâb doğrudan doğru-
ya Yüce Allah'ı tavsif için gel-
miştir:

*"Süleyman: Rabbim! Beni
bağışla; bana, benden son-
ra kimsenin ulaşamayacağı
bir hükümranlık ver. Şüphesiz
sen, daima bağışta bulunansın,
dedi."*⁷

*"Orada Zekeriyâ, Rabbine
dua etti: Rabbim! Bana tara-*

ından hayırlı bir nesil başışla. Şüphesiz sen duayı hakkıyla işittensin, dedi.⁸

“(Onlar şöyle yakarır:) Rabbimiz! Bizi doğru yola iletikten sonra kalplerimizi eğriltme. Bize tarafından rahmet başışla. Lütfu en bol olan sensin.”⁹

“Sizden korkunca da hemen aranızdan kaçtım. Sonra Rabbim bana hikmet bahşetti ve beni peygamberlerden kıldı.”¹⁰

Görüldüğü gibi bu âyetler grubundan birisinde Hz. Süleyman (a.s)’ın hükümlerlik; diğer bir âyette Hz. Zekeriya (a.s)’ın hayırlı nesil; bir başkasında rahmet ve peygamberliğin hibe edilmesinin istendiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla bizler de Allah elçilerinin ve sâlih kulların yaptığı gibi, Yüce Allah’ın el-Vehhâb isimini vesile ittihaz ederek meşru isteklerimizi O’na arz edebiliriz.

Yüce Allah’ın el-Vehhab ismi, O’nun zatıyla kâim olan ilâhî bir sıfatıdır. Eğer O, ezeli ilminde başışta bulunmaya hükmetmemiş olsaydı, bu başışın meydana gelmesi mümkün olmazdı. Burada O’nun el-Âlim ve el-Vehhâb isimleri arasında yakın bir ilişki vardır. Allah’ın her şeyi önceden bildiği ilkesinden hareket edilirse, O’nun kime neyi, nasıl ve hangi miktarda hibe edeceğini de yine kendisinin uhdesinde tuttuğunu söyleyebiliriz. O, dilediği kimselere nimetlerini bolca hibe edebilir. Bu konuda yaptıklarından O’nu sorumlu tutacak hiçbir makam yoktur.

Nimetin sahibi de O’dur, dağıtıcısı da O’dur. Çünkü varlık alanında, sonradan yaratılan bir şeyin Allah’ın iradesine, hükümüne ve ilmüne aykırı olması imkânsızdır.

Yüce Allah’ın sonsuz nimetine mazhar olan insan, O’nun yarattığı âciz ve nâkıs bir kuldur. Dolayısıyla, eğer O vermezse insan hiçbir şeye mâlik olamaz. Nitekim bu durum Kur’an’da “köleli açık efendi” misaliyle şöyle anlatılmıştır: “Allah, hiçbir şeye gücü yetmeyen ve başkasının malı olan bir köle ile, kendisine verdiğimiz güzel rızktan gizli ve açık olarak Allah yolunda harcayan kimseyi misal verir. Bunlar hiç eşit olur mu? Hamd Allah’a mahsustur, fakat onların çoğu bilmezler.”¹¹ İslâm’a göre, mülk Allah’ın olduğuna göre, mükemmel ölçüde temlik görevi de O’na aittir. Ashında her insan, Allah’ın sayısız nimetlerine mazhar olmuştur. Dünyaya gelişimiz başlı başına bir hibe örneğidir. Biz seçilerek gelmişizdir. Bu âlemde her bir varlığın kendisine yüklenen bir sorumluluğu vardır. Âzâlarımızın sağlam oluşu, sâlih bir çevrede yetişmemiz, sâlih eş ve evlatlarımızın oluşu, yaşamak için su, hava, toprak, ateş gibi nimetlerin sunulmuş olması vb. gibi sayısız nimetler, bizim açımızdan büyük bir değer ifadesidir. Yaşadığımız imtihan dünyasında her insan, varlığın tekâmüle eriştilmesinde bir parça görev yapmaktadır. Parçalar ise, bütünü oluşturur. Allah’ın sonsuz nimetlerine mazhar olan insanın da, sahip olduğu nimetleri

meşrû bir çerçevede ihtiyaç sahipleriyle paylaşmak gibi ahlâkî bir sorumluluğu vardır. Bunun başında da önceliği, kendisine sayısız nimet veren Yüce Varlığı takdir etmek gelir. Bu takdir duygusu, hem dil ve hem de fiilî planda gerçekleştirilmelidir.¹² Çünkü bize olan hibenin sürekliliği şükür denilen takdir duygusuyla artma kaydeder. Eğer biz, Allah’ın hibesi olan malımızın bir kısmını yoksullarla paylaşsaksak, malımız artacak; eğer biz, hibe olarak bize verilen ilmimizi toplumla paylaşsaksak, ilmimiz artacak; eğer biz, hibe olarak bize verilen zamanımızı faydalı işlerle değerlendirsek, zamanımıza bereket gelecektir.

Sonuç olarak söylemek gerekirse, insan da hibe olarak sahip olduğu nimetleri, nimet sahibinin beyan ettiği kimselerle paylaşmalıdır. Her ne kadar mutlak anlamda herhangi bir hastaya şifa, bir kısra çocuk, bir sapığa hidâyet, bir mübtelâyâ âfiyet veremesek de -ki bütün bunları Yüce Allah vermeye kâdir ve mâliktir- sebeplilik yoluyla katkıda bulunma gibi bir imkânımız her zaman olabilir. İşte ancak o zaman Yüce Allah’ın el-Vehhab ismiyle ahlâklanmış oluruz.

Dipnot

*. Prof. Dr.

- 1 Râzî, Fahreddîn, Şerhu Esmâillâhi’l-Husnâ, Beyrut, 1984, s. 233.
- 2 39/Zümer, 62
- 3 16/Nahl, 17.
- 4 37/Sâffât, 96.
- 5 19/Meryem, 19.
- 6 33/Ahzâb, 50.
- 7 38/Sâd, 35.
- 8 3/Âl-i İmrân, 38.
- 9 3/Âl-i İmrân, 8.
- 10 26/Şuarâ, 21.
- 11 16/Nahl, 75.
- 12 Bkz. 2/Bakara, 152.